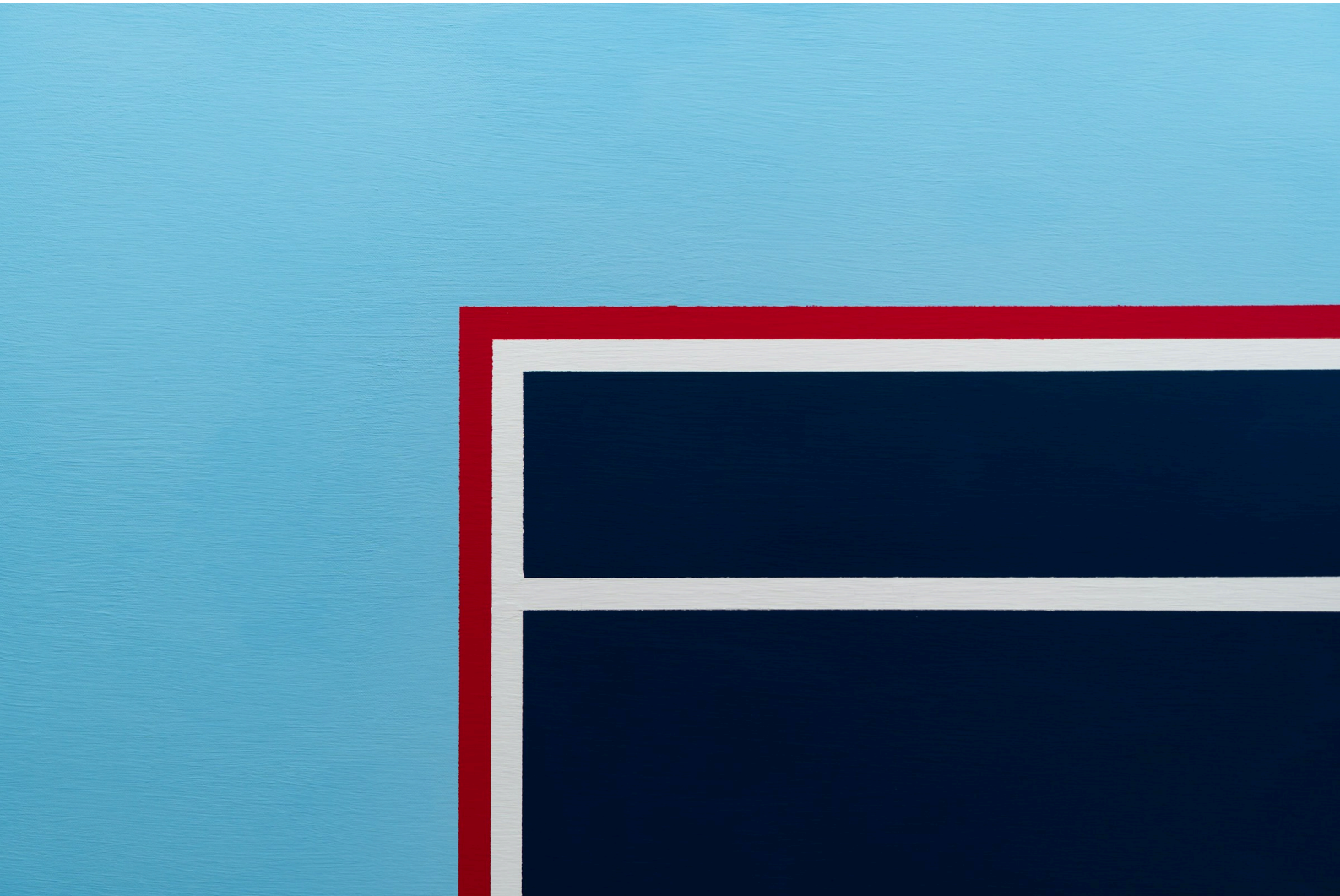

REFLEKSI

“Panjang 4 Lebar”: AGI dan Kejuruteraan Kata

Oleh Mohd Saipuddin Suliman

Diterbitkan pada 25 September 2026, 09:16

A⁺ A⁻ A⁰

Untuk mendapatkan maklumat terkini, ikuti kami melalui **Telegram DBPMalaysia**

Langgan Sekarang

Write Award 2005, Abdul Ghafar Ibrahim atau AGI dalam inovasi puisi “Panjang 4 Lebar”.

“Dalam konteks karya AGI ini, bahan yang mudah dikenali sengaja dipilih kerana mudah menerima proses ubah suai bentuk.”

Ada karya yang meminta pembaca mencari cerita. Ada yang meladeni pembaca untuk menimbang metafora dan ada pula yang memikat pembaca terlebih dahulu agar melihat bagaimana karya itu dibina. “Panjang 4 Lebar” berada dalam kelompok yang terakhir. Sebelum membaca makna kata, mata sudah berhadapan dengan empat petak bernombor, susunan huruf, warna, dan sebuah pusat komposisi yang mengikat keseluruhan bentuk. Soalan awalnya bukan lagi sekadar “apakah yang hendak dikatakan?” tetapi “bagaimanakah binaan ini didirikan supaya sesuatu dapat dikatakan?”

Abdul Ghafar Ibrahim (AGI)

Dalam puisi konkrit, ruang bukan horizon kosong yang menunggu isi. Ruang menjadi sebahagian daripada bahan puitis. Kajian tentang puisi konkrit menunjukkan bahawa tipografi, susun atur dan unsur visual boleh bekerja serentak dengan bahasa untuk menghasilkan makna (Saeed, 2021; Karacabey, 2022). Mohd Saipuddin Suliman *et al.* (2023a) pula memperlihatkan bahawa puisi konkrit AGI dapat diteliti melalui hubungan verbal, vokal dan visual. Maka, “Panjang 4 Lebar” wajar dibaca seperti sebuah struktur. Ada tapak, ada bahan, ada rangka, ada sambungan, dan ada permukaan yang kelihatan.

Teori Teksdealisme yang diperkenalkan oleh Sasterawan Negara Mana Sikana akan menjadi landasan utama dalam penelitian karya “Panjang 4 Lebar”. Teori ini berasaskan empat prinsip penting, iaitu kehadiran, pelanggaran, pengukuhan, dan individualisme yang melihat karya sebagai satu proses pembinaan teks yang

digantikan dengan konsep kejuruteraan, sebaliknya dibaca melalui metafora pembinaan bagi memperjelas proses pembentukan puisi.

Dalam konteks kejuruteraan bina, empat prinsip teori ini menjadi logik binaan. Kehadiran ialah bahan yang tersedia sebelum pembinaan; pelanggaran ialah tindakan merombak dan mengubah bentuk; pengukuhan ialah kerja menyusun dan menstabilkan komponen; dan individualisme ialah identiti struktur yang terhasil selepas binaan lengkap. Dengan susunan ini, puisi tidak dilihat sebagai hiasan grafik, tetapi sebagai sistem yang mempunyai hubungan antara setiap bahagiannya.

ABDUL GHAFAR IBRAHIM

1 sabar PANJANG impi setia TELINGA MATA HATI yang LEBAR mengerti erti.	2 si PANJANG memencak menerjang menikam letus dentum hidup!!! diam meLEBAR pendam muslihat
PANJANG 4 LEBAR	
4 mengikis - ngikiss - ngikiss. menangkis - nangkiss - nangkiss si PANJANG yang LEBAR kata yang tak terukur oleh kesumat.	3 mengata - ngataa - ngataaa. mencerca - cercaa - cercaaa adalah dendam PANJANG & LEBAR. eramnya diperam. menetas geram.

Bandar Baru Bangi
31 Ogos 2026

Puisi "Panjang 4 Lebar" ciptaan Abdul Ghafar Ibrahim (AGI).

Prabinaan: Menyediakan Bahan dan Tapak

Pembinaan bermula dengan penyediaan tapak, bahan dan pelan asas. Begitu juga dalam “Panjang 4 Lebar”. Kehadiran merupakan tahap prabinaan karya. Bahan bahasa, pengalaman deria, ungkapan harian, idiom, dan warisan puisi konkrit menjadi bahan awal yang disediakan untuk diolah. Mohd Rahim dan Zakaria (2024) menekankan peri pentingnya melihat kepengarangan melalui kecenderungan pengolahan yang berulang. Dalam konteks karya AGI ini, bahan yang mudah dikenali sengaja dipilih kerana mudah menerima proses ubah suai bentuk.

Kata seperti ‘*sabar*’, ‘*dendam*’, ‘*mengata*’, ‘*mencerca*’, ‘*diam*’, ‘*telinga*’, “*mata hati*”, ‘*erti*’, dan ‘*mengerti*’ ialah bahan yang biasa. Namun, bahan biasa tidak bermakna maknanya rendah. Hal ini seperti bahan binaan asas yang kelihatan sederhana tetapi boleh disusun menjadi bentuk yang kukuh dan kompleks. Dua bahan terpenting ialah “panjang” dan “lebar”. Dalam penggunaan harian, kedua-duanya ialah ukuran. Dalam puisi ini, ukuran tersebut berubah fungsi menjadi ukuran masa, pengalaman, emosi, dan gerak sosial. “*Sabar panjang*” memberikan sifat ukuran kepada pengalaman menanggung. Kemudian, “*dendam PANJANG & LEBAR*” menjadikan dendam bukan sahaja sesuatu yang berlanjutan, tetapi sesuatu yang seolah-olah mengambil ruang.

“MATA HATI” membuka medan penglihatan, sementara ‘erti’ dan ‘mengerti’ membawa pembaca kepada kerja kognitif. Di sini berlaku pemindahan bahan: visual boleh dibayangkan sebagai bunyi, yang bunyi boleh terasa sebagai gerak dan yang bersifat abstrak boleh dipadatkan menjadi susunan pada halaman.

Mohd Saipuddin Suliman *et al.* (2023b) menunjukkan bahawa puisi konkrit dapat dibaca sebagai jaringan tanda yang memperoleh makna melalui hubungan antara unsur. Oleh itu, bahan dalam “Panjang 4 Lebar” tidak bergerak secara tunggal, tetapi saling mengikat seperti komponen yang telah dipilih untuk dipasang bersama.

Tradisi puisi konkrit menjadi satu lagi lapisan prabinaan. Perloff (2021) memperlihatkan bahawa puisi konkrit terus relevan kerana bahasa boleh diperlakukan sebagai material. Namun begitu, AGI tidak sekadar membawa tradisi itu ke dalam bahasa Melayu. Beliau mengubahnya menjadi konsep Tri-V yang menghubungkan verbal, vokal dan visual. Tahap prabinaan, dengan demikian, ialah tahap mengumpul bahan dan menentukan sifat tapak. Bahasa biasa, pengalaman, bunyi, tanda visual, dan kesedaran terhadap bentuk disediakan sebelum masuk ke proses pembinaan.

Jika prabinaan menyediakan bahan, proses pembinaan ialah tempat bentuk benar-benar berubah. Di sinilah prinsip pelanggaran menjadi tenaga utama. Dalam “Panjang 4 Lebar”, ejaan tidak sentiasa dibiarkan mengikut bentuk baku. Perkataan ‘*ngataa*’, ‘*cercaa*’, ‘*cercaaa*’, ‘*ngikisss*’, dan ‘*nangkisss*’ menunjukkan bahawa huruf boleh diregangkan, diulang dan dipindahkan daripada fungsi biasa. Mohd Fazil Musa (2023) menjelaskan bahawa pelanggaran sebagai prinsip yang membuka ruang kepada perombakan struktur. Dalam karya AGI, pelanggaran bukanlah kecuaiian bahasa, tetapi merupakan teknik pembentukan bahan.

Dari sudut kejuruteraan, hal ini boleh dibayangkan sebagai kerja mengubah spesifikasi bahan untuk memenuhi fungsi tertentu. Pemanjangan “a” dalam ‘*cercaaa*’ misalnya, mengubah panjang visual kata pada masa yang sama dengan memanjangkan bayangan bunyinya. Perkataan ‘*ngikisss*’ pula mempunyai kesan geseran melalui bunyi “s” yang dipanjangkan. Wilke (2025) menunjukkan bahawa sifat verbal, vokal dan visual boleh bertemu pada satu objek puitis. Maka, perkataan dalam karya ini tidak hanya menyampaikan makna leksikal tetapi dipasang supaya bentuk fizikalnya turut bekerja.

sebagai data, tetapi menjadi paksi binaan kepada empat petak. Pusat dan sisi membentuk hubungan seperti rangka. Empat ruang itu pula tidak mengandungi bahan yang sama. Petak pertama berlegar pada kesabaran, penglihatan dan pengertian. Petak kedua mempercepat tenaga melalui tindakan dan ledakan. Petak ketiga membawa medan cercaan dan dendam dan petak keempat mengaktifkan bunyi dan gerak lidah. Perbezaan fungsi ini menjadikan empat petak seperti empat ruang kerja dalam sebuah struktur besar.

Namun begitu, sebuah binaan tidak cukup dengan perombakan. Bahan yang diubah mesti disusun semula. Di sinilah pengukuhan berfungsi. Kata '*panjang*' dan '*lebar*' kembali sebagai komponen pengikat, sementara empat petak, nombor, warna, huruf besar-kecil, dan pusat komposisi memberikan rangka pada eksperimen bentuk. Muhammad Hafizan Aliff dan Che Abdullah (2023) menunjukkan bahawa Teksdealisme boleh digunakan untuk melihat proses pemantapan struktur dan pembinaan keunggulan teks. Pada "Panjang 4 Lebar", pengukuhan dapat dikesan pada keselarasan antara unsur yang berbeza tetapi diarahkan pada pusat yang sama.

Beals (2024) membincangkan puisi konkrit sebagai medan pengolahan maklumat yang

jelas pada ‘panjang’. “Sabar panjang”, “si PANJANG” dan “dendam PANJANG & LEBAR” bukan pengulangan yang mendatar. Setiap kemunculan menerima beban makna yang berbeza, bergantung pada kedudukan dan kata yang mengiringinya. Pengulangan bertindak seperti tetulang. Hal ini bukan sekadar mengulang rupa, tetapi memastikan struktur makna tidak runtuh ketika karya melakukan eksperimen bentuk.

Dalam istilah struktur, kekuatan karya datang daripada laluan beban makna yang jelas. Pusat memegang hubungan antara empat petak, iaitu pengulangan memindahkan tekanan daripada satu bahagian kepada bahagian lain, pemanjangan huruf mempertemukan bunyi dan bentuk, warna dan tipografi menandai bahagian yang perlu diberikan perhatian. Hasilnya ialah keseimbangan antara variasi dengan kawalan. Tanpa kawalan, pelanggaran menjadi hingar. Dengan pengukuhan, pelanggaran menjadi struktur.

Pascabinaan: Integriti Struktur dan Individualisme

“Dengan pengukuhan, pelanggaran menjadi struktur.”

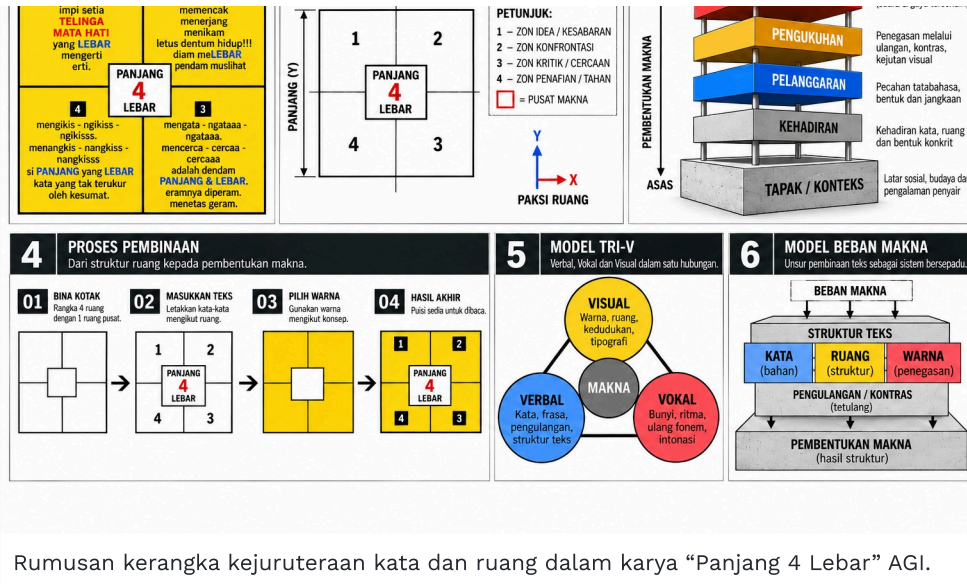

mempunyai identiti dan integriti tersendiri? Inilah tahap pascabinaan yang paling hampir dengan prinsip individualisme. Individualisme dalam Teksdealisme tidak semestinya menuntut kita membuat spekulasi tentang kehidupan peribadi pengarang. Yang lebih penting ialah sistem pilihan yang dapat dikenal pasti dalam teks. Khatijah Mohd Rahim dan Norazimah Zakaria (2024) mengingatkan bahawa kepengarangan dapat diperhatikan melalui corak pengolahan yang konsisten. Bagi AGI, corak itu tampak pada cara kata, bunyi dan ruang sentiasa diletakkan dalam satu konsep Tri-V.

Individualisme karya ini terletak pada keputusan untuk menjadikan konsep sebagai bentuk. “Panjang” dipanjangkan secara konseptual dan visual. “Lebar” diluaskan melalui ruang komposisi. Bunyi diberi tubuh melalui pemanjangan huruf. Angka menjadi kerangka. Empat petak menjadi pembahagian ruang. Dalam erti kata lain, AGI bukan sahaja menulis tentang sesuatu, malah beliau membina sesuatu yang mempunyai sifat tersebut. Perloff (2021) menunjukkan bahawa puisi konkrit berkembang apabila bahasa bergerak daripada sekadar representasi kepada material yang boleh dilihat dan disusun. Dalam konteks karya AGI, material itu menerima

Pada tahap pascabinaan, integriti karya juga bergantung pada medium. Puisi konkrit memerlukan ketepatan susun atur kerana perubahan ukuran, warna atau kedudukan boleh mengubah hubungan antara komponen. Saeed (2021) dan Karacabey (2022) menegaskan kepentingan reka bentuk visual dalam pengalaman puisi konkrit. Maka, apabila “Panjang 4 Lebar” dipindahkan ke buku, majalah atau medium digital, proses penerbitan boleh dianggap sebagai pemeriksaan pascabinaan. Resolusi imej, ruang halaman, ukuran huruf, dan ketepatan warna menentukan sama ada binaan asal masih kukuh atau mengalami perubahan struktur.

Pada tahap inilah konsep “kejuruteraan kata dan ruang” menjadi benar-benar penting. Karya bukan sekadar sebuah objek yang telah siap, tetapi sebuah struktur yang perlu mengekalkan hubungan komponennya ketika dipindahkan kepada pembaca. Individualisme AGI tidak hanya terletak pada bentuk yang unik, tetapi pada kebolehan mengawal bentuk itu sehingga mempunyai logik dalaman yang dapat dikenal pasti. Identiti tersebut terbina daripada gabungan verbal, vokal dan visual yang berulang, tetapi tidak pernah benar-benar sama.

Binaan yang Membaca Pembacanya

Penelitian karya “Panjang 4 Lebar” menerusi Teori Teksdealisme berdasarkan lensa kejuruteraan

menunjukkan bahawa karya ini dapat difahami sebagai sebuah binaan puitis yang bergerak melalui tiga tahap. Prabinaan menyediakan bahan melalui kehadiran bahasa harian, pengalaman deria, ukuran, idiom, dan tradisi puisi konkrit. Proses pembinaan menggerakkan pelanggaran dan pengukuhan bentuk bahasa yang dirombak, bunyi dipanjangkan, ruang dipecahkan, kemudian seluruh komponen disusun kembali menjadi sistem yang stabil. Pascabinaan membawa kepada individualisme yang melahirkan sebuah struktur puisi Tri-V bertunjangkan estetik AGI.

Hakikatnya, kejuruteraan di sini bukanlah kiasan yang dipaksakan terhadap puisi. Kejuruteraan di sini menjelaskan cara karya berfungsi. Ada

kestabilan. “Panjang” dan “lebar” menjadi ukuran yang menentukan skala binaan. Empat petak menjadi rangka pembahagian. Angka “4” menjadi paksi. Pemanjangan huruf menjadi teknik mengubah dimensi. Pengulangan menjadi tetulang. Warna dan tipografi menjadi penanda pada permukaan struktur.

Hal yang paling penting, Teori Teksdealisme memastikan metafora pembinaan itu tidak berhenti sebagai permainan bahasa. Kehadiran, pelanggaran, pengukuhan, dan individualisme memberikan asas untuk menilai sama ada binaan tersebut benar-benar mempunyai hubungan dalaman. Jawapannya dapat dikesan pada konsistensi antara apa-apa yang disebut dengan apa-apa yang dibentuk. ‘*Cercaaa*’ kelihatan panjang kerana bunyinya dibina supaya berlanjutan. “*Dendam PANJANG & LEBAR*” memperluas emosi menjadi pengalaman ruang dan masa. ‘*TELINGA*’ dan “*MATA HATI*” menghubungkan deria dengan gerak membaca. Bentuk akhirnya bukan hiasan pada makna semata-mata, tetapi sebahagian daripada makna.

Dengan itu, “Panjang 4 Lebar” mengajar kita bahawa puisi juga boleh diladeni menerusi lensa kejuruteraan. Kata boleh menjadi bahan. Ruang boleh menjadi tapak. Tipografi boleh menjadi struktur. Bunyi menjadi daya yang

bergantung pada satu komponen sahaja, tetapi pada hubungan antara semua komponen. Di sinilah keistimewaan puisi konkrit AGI. Puisinya tidak sekadar mempamerkan bentuk, tetapi membina suatu sistem yang membuat pembaca melihat, mendengar dan mengapresiasi pada masa yang sama.

Rujukan

Beals, K. “Information Poetics: Communication and Combinatorics in Concrete Poetry” dlm. *Culture, Theory and Critique* 64:4, hlm. 421–434, 2024.

<https://doi.org/10.1080/14735784.2024.2347987>.

Karacabey, S. “Concrete Poetry: A Contrastive Visual Perception and Design” dlm. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1:1, hlm. 495–515, 2022.

<https://dergipark.org.tr/en/pub/gefad/article/976722>.

Khatijah Mohd Rahim dan Norazimah Zakaria. “Analisis Kepengarangan Mana Sikana dalam Kumpulan Cerpen *Cinta Junjungan*” dlm. *Jurnal Peradaban Melayu* 19:2, hlm. 55–65, 2024.

<https://doi.org/10.37134/peradaban.vol19.2.6.2024>.

Mohd Fazil Musa. “Pengkajian Prinsip Pelanggaran Teori Teksdealisme dalam Teks Drama *Renjong*” dlm. *Jurnal Peradaban Melayu* 18:2, hlm. 27–39, 2023.

<https://doi.org/10.37134/peradaban.vol18.2.3.2023>.

Wahida Radzuan, Fatimah Muhd Shukri, Tuan Rusmawati Raja Hassan, dan Ying-Xuan Lim. “Puisi Konkrit: Satu Penelitian Berdasarkan Pendekatan Semiotik” dlm. *PENDETA* 14:1, hlm. 1–12, 2023b.
<https://doi.org/10.37134/pendeta.vol14.1.1.2023>.

Mohd Saipuddin Suliman, Shahrin Nizal Mohd Nor, Nordiana Ab. Jabar, Norazimah Zakaria, Lim Ying Xuan, dan Afidatul Syazwani Afandi. “Pembinaan Teori Teksdealisme dan Penelitian terhadap Karya Puisi Konkrit” dlm. *International Journal of Creative Future and Heritage (TENIAT)* 11:1, hlm. 37–53, 2023a.
<https://doi.org/10.47252/teniat.v11i1.981>.

Muhammad Hafizan Aliff Halimi dan Che Abdullah Che Ya. “Keupayaan Teksdealisme dalam Mengangkat Keunggulan Karya Malim Ghazali: *Gunung Cha*” dlm. *Jurnal Wacana Sarjana* 7:3, hlm. 1–17, 2023.
<https://doi.org/10.17576/jws.v7i3.546>.

Perloff, N. (ed.), 2021. *Concrete Poetry: A 21st-Century Anthology*. London: Reaktion Books.

Saeed, R.A.M. “Concrete Poetry: A Reading of Selected Examples” dlm. *Journal of Tikrit University for Humanities* 28:4:2, hlm. 1–11, 2021.
<https://doi.org/10.25130/jtuh.28.4.2.2021.22>.

McLuhan and Bense” dlm. *Culture, Theory and Critique* 64:4, hlm. 404–420, 2025.

<https://doi.org/10.1080/14735784.2025.2506993>.

Mohd Saipuddin Suliman (Ts. Dr.) berkhidmat di *Universiti Islam Antarabangsa Malaysia*. Minat penulisannya meliputi beberapa aspek merentasi bidang linguistik, sastera, budaya, dan penulisan kreatif.

Abdul Ghafar Ibrahim

AGI

kritikan puisi

pilihan

Kredit Foto: Martin Sanchez/Unsplash

Hak cipta terpelihara © JendelaDBP. Sebarang salinan tanpa kebenaran daripada Pengarah Penerbitan Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP) akan dikenakan tindakan undang-undang.

Buletin JendelaDBP

Inginkan berita dan artikel popular harian terus ke e-mel anda?

E-mel

Langgan

Yang Berkaitan

REFLEKSI

Melirik Malam dan Menyingkap Halaman Puisi Karim Mohd

5 Oktober 2026, 09:15

REAKSI

REAKSI

Jaringan Akademik Merentas Sempadan: UPM, KIAS, PASU dan PERADABAN

1 Oktober 2026, 19:28

REAKSI

Pantun Cinta Melayu: Puitika, Budaya dan Penterjemahan

30 September 2026, 11:35

REAKSI

Belasungkawa Hashim Latiff: Melihat Kegigihan Seorang Novelis

29 September 2026, 07:27

Menunggu Karya Disiarkan

30 September 2026, 09:24

REAKSI

Mengapa yang Jahat Selalunya Watak Lelaki?

29 September 2026, 06:40

PORTAL E-MAJALAH

Dewan Bahasa
Dewan Sastera
Dewan Masyarakat
Dewan Budaya
Dewan Ekonomi
Dewan Kosmik
Dewan Tamadun Islam
Tunas Cipta

MEDIA SOSIAL DBP

Facebook
Instagram
Twitter
YouTube
TikTok
Telegram

HUBUNGI KAMI

Menara DBP, Jalan Dewan Bahasa, 50460 Kuala Lumpur, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur.

📞 03-2147 9000, 03-2147 9378

✉️ jendeladbp@dbp.gov.my

🔍 [Aduan](#)

PAUTAN PENTING

Laman Web DBP
PRPM
Klik Web
Akademi DBP
eJurnal DBP
Khidmat Nasihat DBP
Dasar Privasi
Polisi Pemulangan dan Pembayaran Semula

DBPNIAGA

DBPNIaga
Facebook DBPNIaga
Instagram DBPNIaga
TikTok DBPNIaga

